FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT CARL OTTO LENZ

fremsat den 29. april 1993 *

Hr. afdelingsformand,
De herrer dommere,

A — Indledning

1. Sagsøgeren i hovedsagen, Marius Larsy, bor i en belgisk kommune nær den franske grænse. Han arbejdede som selvstændig planteskolegartner og dyrkede jorder i Belgien og Frankrig, indtil han gik på pension i 1989. Under hele sin virksomhed har han altid betalt bidrag til det belgiske alderspensionsinstitut.

2. Ifølge forelæggelsesdommen opfyldte M. Larsy sine forpligtelser med hensyn til social sikring både i Belgien og i Frankrig i perioden fra den 1. januar 1964 til den 31. december 1977.

3. Beklageligvis indeholder forelæggelsesdommen ikke yderligere oplysninger. Det fremgår dog af den nationale rets sagsakter, at M. Larsy i begyndelsen alene havde været pligtig til at betale sociale sikringsbidrag i Belgien for de indtægter, han havde i Belgien og i Frankrig. I 1967 havde de franske myndigheder meddelt ham, at han for de arealer, der var beliggende i Frankrig, skulle betale bidrag i Frankrig med tilbagevirkende gyldighed fra den 1. januar 1964. M. Larsy anfægtede denne afgørelse ad rettens vej og påberåbte sig herved — uden held — konventionen om social sikring af 17. januar 1948 mellem Belgien og Frankrig. Denne sag sluttede i 1975 med, at han blev dømt til at betale de af de franske myndigheder krævede sociale bidrag. Den 12. oktober 1978 indgik Belgien og Frankrig en tillægsaftale til denne konvention, der trådte i kraft den 1. januar 1978. Herefter skulle der af M. Larsy's samlede indtægter fra virksomheden som planteskolegartner i Belgien og Frankrig (på ny) kun betales sociale bidrag i Belgien.

4. Det fremgår særlig af akterne i sagen, at M. Larsy fra den 1. januar 1964 til den 31. december 1977 måtte betale bidrag til de respektive alderspensionsinstitutioner både i Belgien og i Frankrig. I denne forbindelse har hans indtægter, i det mindste i en del af denne periode (fra 1964 til 1975), tilsyneladende været underkastet dobbelt bidragspligt, for så vidt de har givet anledning til betaling af alderspensionsbidrag både i Frankrig og Belgien.

5. Sagsøgte i hovedsagen, nemlig den belgiske institution, der forestår den nationale alderspensionsordning for selvstændige erhvervsdrivende, fastsatte den pension, der blev tilkendt M. Larsy for året 1989, til et beløb på 222 333 BFR. Dette beløb blev fastsat under henvisning til, at M. Larsy's forsikringsperioder (fra den 1. januar 1944 til den

* Originalsprog: tysk.

31. december 1988) svarede til den periode på 45 år, der er nødvendig for opnåelse af fuld pension, således at M. Larsy havde ret til fuld pension (45/45).

6. I begyndelsen af 1991 meddelte Mutualité Sociale Agricole (den franske alderspensionsinstitution, der er kompetent for så vidt angår M. Larsy) sagsøgte i hovedsagen, at M. Larsy i 14 år havde været omfattet af den franske sociale sikringsordning. Som følge heraf ændrede sagsøgte i hovedsagen det belgiske pensionsbeløb og fastsatte dette til 156 225 BFR med virkning fra den 1. oktober 1989 — det vil sige 31/45 af den fulde pension [1]. Institutionen henviste i denne forbindelse til antikumulationsbestemmelsen i artikel 19 i kongelig anordning nr. 72 af 10. november 1967 [2]. Hovedsagen angår denne afgørelse.

7. Tribunal du travail de Tournai (Belgien) har forelagt Domstolen følgende spørgsmål til præjudiciel afgørelse:

»1) Er artikel 19 i kongelig anordning nr. 72 af 10. november 1967 vedrørende selvstændige erhvervsdrivendes alders- og efterladtepension forenelig med formålet i henhold til artikel 12 i forordning (EØF) nr. 2001/83 af 3. juni 1983?

2) Er artikel 19 i kongelig anordning nr. 72 af 10. november 1967 forenelig med Rom-traktatens artikel 51?«

B — Stillingtagen

I — *Fortolkning af de præjudicielle spørgsmål*

8. De forelagte spørgsmål er holdt i så almindelige vendinger, at man kunne få det indtryk, at den forelæggende ret ønsker svar på spørgsmålet om, hvorvidt anvendelsen af en antikumulationsbestemmelse i national ret, som f.eks. artikel 19 i kongelig anordning nr. 72, er forenelig med bestemmelserne i forordning (EØF) nr. 1408/71 [3] og med EØF-traktaten. Som det er enhver bekendt, har Domstolen allerede mange gange tidligere taget stilling til dette problem [4].

9. Af sammenhængen kan man dog udlede, at den nationale ret i realiteten søger det spørgsmål nærmere belyst, om anvendelsen af en sådan antikumulationsbestemmelse efter de særlige omstændigheder i sagen var forenelig med fællesskabsretten. Sagsakterne for den forelæggende ret bekræfter denne fortolkning. I hovedsagen havde auditeur du travail foreslået at forelægge Domstolen en anmodning om præjudiciel afgørelse. De spørgsmål, han havde udarbejdet, er de samme som dem, der er forelagt Domstolen.

1 — Ved denne lejlighed var det åbenbart det beløb, der var gældende på tidspunktet for ændringen, der blev lagt til grund. Dette er lidt højere end det beløb, der var gældende i 1989 (se afsnit 21).

2 — Som ændret ved artikel 142 i lov af 15.5.1984, *Moniteur belge* af 22.5.1984, s. 7035, jf. s. 7093. Ordlyden af denne bestemmelse er gengivet i den refererende dommers rapport.

3 — Forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14.6.1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som affattet ved forordning (EØF) nr. 2001/83 af 2.6.1983 (EFT L 230 af 22.8.1983, s. 6).

4 — Se nedenfor, afsnit II.

Auditeur du travail [5] havde i sine bemærkninger til disse spørgsmål anført, at de var udformet på grundlag af en faktisk situation, hvor den pågældende havde måttet betale alderspensionsbidrag i en og samme periode i to stater [6].

10. Det ville vel have været ønskeligt, om den nationale ret i sin forelæggelsesdom klarere havde redegjort for formålene med de forelagte spørgsmål og den sammenhæng, hvori de indgår. Som Domstolen allerede har tilkendegivet, tjener de oplysninger, der gives i forelæggelsesbeslutningerne, ikke blot til at sætte Domstolen i stand til at give hensigtsmæssige svar, men »også til at give medlemsstaternes regeringer samt andre interesserede parter mulighed for at afgive indlæg i henhold til artikel 20 i statutten for Domstolen« [7]. Alene forelæggelsesbeslutningen tilstilles medlemsstaterne og de øvrige berørte parter i medfør af ovennævnte bestemmelse. Den ret til at afgive indlæg eller andre skriftlige udtalelser, som denne bestemmelse hjemler, kan kun udøves, dersom indholdet og rækkevidden af de stillede spørgsmål fremgår med tilstrækkelig klarhed af forelæggelsesbeslutningen. Efter min opfattelse opfylder den foreliggende forelæggelsesdom dog disse krav. Forbundsrepublikken Tysklands regering har ganske vist meddelt, at den var ude af stand til at tage stilling til sagen, fordi dommen ikke i sig selv var forståelig. Man kan hertil svare, at forelæggelsesdommen — omend den er uhyre koncis og lakonisk — angiver de forhold, som er væsentlige for forståelsen af de forelagte spørgsmål [8].

11. Med sine præjudicielle spørgsmål ønsker Tribunal du travail fastslået, om anvendelsen af den pågældende antikumulationsbestemmelse i belgisk ret er forenelig med fællesskabsretten. I denne anledning er der grund til at erindre om, at

»Domstolen efter fast praksis under en sag i medfør af traktatens artikel 177 er afskåret fra at udtale sig om, hvorvidt nationale regler er forenelige med fællesskabsretten, men har kompetence til at forsyne den nationale retsinstans med alle de fortolkningselementer vedrørende fællesskabsretten, som giver den mulighed for med henblik på sin afgørelse af hovedsagen at bedømme, om reglerne er forenelige med fællesskabsretten ...« [9].

12. Med sine præjudicielle spørgsmål ønsker den nationale ret i det væsentlige oplyst, om bestemmelserne i forordning nr. 1408/71 er til hinder for anvendelse af en national antikumulationsregel, når den berettigede i samme periode har måttet indbetale alderspensionsbidrag i to medlemsstater.

13. For så vidt angår forordning nr. 1408/71 omtales alene artikel 12 i de præjudicielle spørgsmål. Kommissionen har dog med rette

5 — Auditeur du travail repræsenterer det offentlige og bistår arbejdsretterne under løsningen af deres opgaver (se herom artikel 145 og 152 i den belgiske lov om domstolenes ordning samt nærmere: J. Petit, De rechtspleging voor de arbeidsgerechten, nr. 75 ff., i R. Blanpain (red.), *Arbeidsrecht* (ajourført september 1992).

6 — I sine bemærkninger har auditeur du travail kommenteret de foreslåede spørgsmål på følgende måde: »Med andre ord spørges der, om anvendelsen af en national antikumulationsregel er i overensstemmelse med fællesskabsretten, når en arbejdstager, der i en given periode kumulativt har været underkastet de sociale sikringsordninger i to medlemsstater, kan gøre krav på alderspension for samme periode i begge disse stater?«

7 — Dom af 1.4.1982, forenede sager 141/81, 142/81 og 143/81, Holdijk, Sml. s. 1299, præmis 6.

8 — Se herom Domstolens bemærkninger i ovennævnte dom i Holdijk-sagen (note 7), præmis 8.

9 — Dom af 18.6.1991, sag C-369/89, Piageme, Sml. I, s. 2971, præmis 7.

bemærket, at man med henblik på dommen i den sag, der er indbragt for den nationale ret, ligeledes må anvende artikel 46 i denne forordning. I denne henseende bør det erindres, at det påhviler Domstolen

»at fortolke alle de bestemmelser i fællesskabsretten, som de nationale retter skal anvende for at træffe afgørelse i de for dem verserende tvister, også selv om disse bestemmelser ikke udtrykkeligt er omtalt i de præjudicielle spørgsmål, der forelægges Domstolen« [10].

II — *Nationale antikumulationsbestemmelser og fællesskabsretten*

14. Domstolen har allerede talrige gange udtalt sig om spørgsmålet om forholdet mellem antikumulationsregler på alderspensionsområdet i medlemsstaternes retssystemer og i fællesskabsretten. Fra nyere retspraksis er der navnlig grund til at nævne dommene i sagerne Pian [11], Di Prinzio [12] samt Di Crescenzo og Casagrande [13].

15. Disse afgørelser er afsagt på grundlag af forordning nr. 1408/71, som affattet før ændringen ved forordning (EØF) nr. 1248/92 af 30. april 1992 [14]. Ved sidstnævnte forordning er der bl.a. sket ændringer af artikel 12 og artikel 46-51 i forordning nr. 1408/71. I den nye artikel 95a, der blev indsat i forordning nr. 1408/71, hedder det udtrykkeligt i stk. 1, at forordning nr. 1248/92 ikke giver ret til ydelser for noget tidsrum, der ligger forud for 1. juni 1992 [15]. Den af sagsøgte i hovedsagen foretagne ændring af alderspensionen fandt sted allerede i 1991 og skal således bedømmes på grundlag af forordning nr. 1408/71 i dens tidligere affattelse. Jeg bliver dog nødt til senere at vende tilbage til denne nye retstilstand.

16. Det fremgår af Domstolens praksis, at

»når en arbejdstager oppebærer en pension udelukkende i henhold til national lovgivning, er bestemmelserne i forordning nr. 1408/71 ikke til hinder for, at den nationale lovgivning finder anvendelse på ham i sin helhed, herunder de nationale antikumulationsregler. Såfremt anvendelsen af denne nationale lovgivning imidlertid er mindre fordelagtig for arbejdstageren end anvendelse af ordningen i henhold til artikel 46 i forordning nr. 1408/71, er det bestemmelserne heri, der skal anvendes« [16].

17. Den kompetente institution skal således hver gang foretage en sammenligning mellem den pension, som ville følge af anvendelsen af de nationale bestemmelser (og deres antikumulationsregler), og den pension, der ville blive beregnet ved anvendelsen af fælles-

10 — Fast retspraksis, jf. senest dom af 18.3.1993, sag C-280/91, Viessmann, Sml. I, s. 971, præmis 17.

11 — Dom af 5.4.1990, sag C-108/89, Sml. I, s. 1599.

12 — Dom af 18.2.1992, sag C-5/91, Sml. I, s. 897.

13 — Dom af 11.6.1992, forenede sager C-90/91 og C-91/91, Sml. I, s. 3851.

14 — EFT L 136 af 19.5.1992, s. 7. En konsolideret udgave af forordning nr. 1408/71 findes i EFT C 325 af 10.12.1992.

15 — Dette var ikrafttrædelsesdatoen for forordning nr. 1248/92 i medfør af forordningens artikel 4.

16 — Dom af 2.7.1981, forenede sager 116/80, 117/80, 119/80, 120/80 og 121/80, Celestre, Sml. s. 1737, præmis 9. Denne praksis gælder ligeledes selvstændige erhvervsdrivende, jf. dom af 18.4.1989, sag 128/88, Di Felice, Sml. s. 923, præmis 9.

skabsreglerne. Den pågældende skal herefter have tilkendt den højeste af de to ydelser [17].

18. Ved beregningen af alderspensionen på grundlag af artikel 46 i forordning nr. 1408/71 må antikumulationsreglerne i national ret *ikke* anvendes. Dette fremgår af artikel 12, stk. 2, andet punktum, i forordning nr. 1408/71.

19. Beregningen af alderspensionen i overensstemmelse med artikel 46 foregår i tre etaper:

a) For det første skal der i medfør af artikel 46, stk. 1, første afsnit, ske beregning af den ydelse (den »selvstændige« ydelse), som ville fremkomme ved anvendelse af de nationale bestemmelser, såfremt den sikrede ikke var berettiget til en pension ifølge en anden medlemsstats lovgivning. I denne forbindelse må antikumulationsreglerne i national ret således ikke anvendes [18].

b) Herefter skal der i medfør af artikel 46, stk. 1, andet afsnit, ske beregning af den ydelse, der ville følge af anvendelsen af artikel 46, stk. 2.

Med henblik herpå skal man først beregne det teoretiske beløb, som den pågældende ville kunne gøre krav på, hvis samtlige de forsikringsperioder, han har tilbagelagt i forskellige medlemsstater, var blevet tilbagelagt i den omhandlede stat og efter den lovgivning, der gælder for den pågældende institution på det tidspunkt, hvor ydelsen skal fastsættes [artikel 46, stk. 2, litra a)].

Ved sammenlægningen af disse forsikringsperioder tager den kompetente institution dog kun disse i betragtning med indtil den længste varighed, der er fastsat i denne medlemsstat med henblik på fuld pension [artikel 46, stk. 2, litra c)]. Dersom den pågældende allerede på grundlag af forsikringsperioder, der er tilbagelagt i *én* enkelt medlemsstat, har krav på fuld pension (således som det er tilfældet for M. Larsy's vedkommende med hensyn til hans belgiske pension), er det ikke »nødvendigt« at medregne de forsikringsperioder, der er tilbagelagt i en anden medlemsstat. I disse tilfælde beregner den kompetente institution således det teoretiske beløb uden at tage hensyn til forsikringsperioder, der er tilbagelagt i andre medlemsstater [19].

Herefter beregnes det »faktiske« beløb for ydelsen på dette grundlag. Dette sker på grundlag af det teoretiske beløb efter forholdet mellem længden af de forsikringsperioder, der er tilbagelagt efter den pågældende stats lovgivning, og den samlede længde af alle forsikringsperioderne [artikel 46, stk. 2, litra b)] [20].

Det faktiske beløb for ydelsen (artikel 46, stk. 2) skal sammenholdes med det selvstændige beløb (artikel 46, stk. 1). Kun det høje-

17 — Dommen i Di Prinzio-sagen, note 12 ovenfor, præmis 18.

18 — Dommen i Di Prinzio-sagen, note 12 ovenfor, præmis 34 og 35.

19 — Dommen i Di Prinzio-sagen, note 12 ovenfor, præmis 25, 26, 43 og 44.

20 — Denne beregning kan illustreres ved et eksempel: Dersom den pågældende har arbejdet 30 år i en stat A og 10 år i en stat B (og tilbagelagt tilsvarende forsikringsperioder), andrager det beløb, der skal beregnes i medfør af artikel 46, stk. 2, litra b), i medlemsstat A, tre fjerdedele af det teoretiske beløb [der skal fastsættes i medfør af lovgivningen i medlemsstat A sammenholdt med artikel 46, stk. 2, litra a)], og i medlemsstat B andrager det en fjerdedel af det teoretiske beløb [der skal beregnes i medfør af lovgivningen i medlemsstat B, sammenholdt med artikel 46, stk. 2, litra a)].

ste beløb lægges til grund (artikel 46, stk. 1, andet afsnit, andet punktum).

Denne beregning skal foretages for samtlige de medlemsstater, hvis retsforskrifter den pågældende har tilbagelagt forsikringsperioder under.

c) Endelig skal det påses, at den samlede sum af alle de ydelser, den pågældende har ret til på grundlag af den beregning, der er beskrevet ovenfor, ikke overstiger den øvre grænse, der er fastsat i artikel 46, stk. 3, første afsnit. Ifølge denne bestemmelse udgør den øvre grænse det højeste af de teoretiske beløb beregnet i medfør af forordningens artikel 46, stk. 2, litra a). Dersom denne øvre grænse overskrides, skal pensionsydelserne følgelig nedsættes (artikel 46, stk. 3, andet afsnit) [21].

20. Dersom det beløb, der fremkommer ved den ovenfor beskrevne anvendelse af artikel 46 i forordning nr. 1408/71, er gunstigere end det, der følger af anvendelsen af national ret, skal dette beløb tilkendes den pågældende. Dersom det beløb, der fremkommer udelukkende ved anvendelse af de nationale bestemmelser (og antikumulationsreglerne i national ret), er gunstigere for den pågældende, er det dette, som skal tilkendes ham.

21. Vedrørende spørgsmålet om metoderne til beregning af pensionen i det foreliggende tilfælde har den belgiske regering forelagt Domstolen en skrivelse fra sagsøgte i hovedsagen. I denne skrivelse hedder det, at sidstnævnte i medfør af bestemmelserne i artikel 46 i forordning nr. 1408/71 har beregnet et faktisk beløb i denne bestemmelses forstand, der andrager 226 778 BFR [22], og at dette beløb — da det oversteg det beløb, der alene var beregnet på grundlag af de belgiske bestemmelser — er blevet tilkendt M. Larsy.

22. Som følge heraf skulle der således være tilkendt M. Larsy endog mere, end han oprindelig havde ansøgt om. På Domstolens spørgsmål har den nationale ret ikke desto mindre bekræftet, at den opretholdt de forelagte spørgsmål. I denne henseende skal det bemærkes, at det — undtagen i særlige tilfælde — tilkommer den nationale retsinstans, som har ansvaret for den afgørelse, der skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere såvel nødvendigheden af en præjudiciel afgørelse som relevansen af de forelagte spørgsmål [23].

III — *Beregning af pensionen i tilfælde af betaling af bidrag i flere medlemsstater i samme periode*

23. Hermed er der dog ikke gjort op med hele problematikken i den foreliggende sag. I

21 — Dommen i Di Prinzio-sagen, note 12 ovenfor, præmis 60 ff.

22 — Den belgiske institution har beregnet ydelsens faktiske beløb ved at ansætte de forsikringsperioder, der er tilbagelagt i henhold til de belgiske bestemmelser, og dem, der i alt er tilbagelagt, til 45 år i begge tilfælde og har anvendt den heraf resulterende brøk (45/45) på det teoretiske beløb, således at de selvstændige, teoretiske og faktiske beløb er de samme i denne sag. Dette finder jeg rigtigt. Domstolens bemærkning i præmis 58 i dommen i Di Prinzio-sagen (note 12 ovenfor), hvorefter det faktiske beløb i et sådant tilfælde »nødvendigvis« må blive lavere end det selvstændige ydelsesbeløb, er, sagt så generelt, efter min mening ikke rigtig.

23 — Se f.eks. dom af 28.11.1991, sag C-186/90, Durighello, Sml. I, s. 5773, præmis 8. I øvrigt må det fastslås, at den skrivelse fra sagsøgte i hovedsagen, der er fremsendt af den belgiske regering, i det mindste på ét punkt indeholder en urigtig oplysning. Det hedder således i denne, at anvendelsen af den nationale bestemmelse skulle have ført til fastsættelse af pensionen til 126 549 BFR, altså 28,21/45 af det samlede beløb (se herom punkt 6 ovenfor).

sine spørgsmål henviser den nationale ret alene til antikumulationsbestemmelsen i belgisk ret. Som allerede bemærket kan denne bestemmelse kun finde anvendelse, dersom pensionen ifølge national lovgivning er højere end det beløb, der beregnes i medfør af artikel 46 i forordning nr. 1408/71. Til syvende og sidst har den nationale ret brug for at vide, om den pension, der skal tilkendes M. Larsy i Belgien, kan nedsættes under henvisning til, at han samtidig oppebærer pension fra en anden medlemsstat, selvom han i én og samme periode har betalt alderspensionsbidrag i to medlemsstater. En sådan nedsættelse kan dog også følge af artikel 46, stk. 3, i forordning nr. 1408/71. Som følge heraf kan et relevant svar på de forelagte spørgsmål ikke gives uden en nærmere undersøgelse af denne bestemmelse.

24. I den foreliggende sag har M. Larsy krav på en fransk pension på grundlag af de 14 år, hvori han — mod sin vilje — var tilsluttet den franske alderspensionsordning, men pensionsbeløbet fremgår dog ikke af sagen. Samtidig har han efter de erklæringer, der er afgivet af sagsøgte i hovedsagen (i sagsøgtes skrivelse, der er fremlagt af den belgiske regering), krav på en pension, der beregnes i overensstemmelse med artikel 46, stk. 1 og 2. Denne pension beløber sig til det teoretiske beløb i medfør af artikel 46, stk. 2, fordi M. Larsy i Belgien har tilbagelagt samtlige de perioder, som er fornødne for at få tildelt den fulde ydelse. Ved beregningen af den samlede ydelse, som han kunne gøre krav på i medfør af artikel 46, udgøres den øvre grænse af det højeste teoretiske beløb i medfør af artiklens stk. 3. Hvis det antages, at det højeste teoretiske beløb ifølge belgisk ret er højere end det, der fremkommer ved anvendelse af fransk ret, kunne M. Larsy aldrig få mere end det fulde belgiske pensionsbeløb. Men M. Larsy ville også have fået den fulde belgiske pension, dersom han ikke havde arbejdet i Frankrig og ikke havde betalt bidrag dér. Dette ville betyde, at den omstændighed, at M. Larsy i 14 år har betalt bidrag i Frankrig, ikke ville have nogen som helst betydning for pensionens størrelse.

25. Det falder klart i øjnene, at dette resultat er absurd. En person, som har benyttet sin ret til fri bevægelighed, ville således blive straffet i forhold til en person, som ikke har gjort dette. Skadevirkningen følger af, at den pågældende i samme periode har måttet betale alderspensionsbidrag i flere medlemsstater, uden at betalingen af hans yderligere bidrag til slut fører til en tilsvarende højere pension. Omstændighederne i denne sag lader formode, at der her er tale om undtagelsestilfælde. Trods dette må jeg dog antage, at anvendelsen af artikel 46, stk. 3, på sådanne tilfælde har følger, der kunne hindre en person i at benytte sin ret til fri bevægelighed.

26. Domstolen har allerede fastslået, at bestemmelserne i den afledte fællesskabsret ikke må fortolkes således, at personer, der udøver deres ret til fri bevægelighed, mister de fordele, der sikres dem ved en medlems-

stats lovgivning [24]. I denne sag er der dog tale om fordele, som tillægges ved selve fællesskabsretten — nemlig i artikel 46, stk. 1 og 2, i forordning nr. 1408/71.

27. Fastsættelsen af en øvre grænse i artikel 46, stk. 3, tjener til at »undgå, at der, navnlig som følge af sammenfald af forsikringsperioder og dermed ligestillede perioder, uberettiget opnås dobbeltydelser« [25]. I nærværende sag må det lægges til grund, at der, til trods for at M. Larsy har indbetalt bidrag i to medlemsstater, er tale om samme periode (årene 1964-1977), således at man kan tale om et »sammenfald« af forsikringsperioder. Men under sådanne omstændigheder kan man ikke på nogen måde tale om *uberettiget* opnåelse af dobbeltydelser. Dersom nogen er forpligtet til for én og samme periode at betale bidrag til alderspension i to medlemsstater, skal han også kunne opnå de fordele, som følger heraf [26].

28. I sin dom i Collini-sagen har Domstolen udtalt, at

»antikumulationsreglen i artikel 46, stk. 3, finder anvendelse i *alle* tilfælde, hvor summen af ydelserne, der beregnes ifølge bestemmelserne i samme artikels stk. 1 og 2, overskrider den øvre grænse, som udgøres af det højeste af de teoretiske pensionsbeløb, selv om overskridelsen af denne grænse ikke skyldes sammenfald af forsikringsperioder.« [27]

Dette kunne forstås således, at artikel 46, stk. 3, faktisk skulle anvendes i alle de tilfælde, der falder ind under bestemmelsen efter dens ordlyd. En sådan fortolkning ville gå ud over, hvad formålet med denne bestemmelse kræver.

29. I Collini-sagen var der tale om en italiensk arbejdstager, der havde arbejdet syv år i Italien og 35 år i Belgien. Den italienske institution tilkendte ham på grundlag af artikel 46, stk. 2, litra b), i forordning nr. 1408/71 en pension på 23 829 BFR. De 35 års arbejde i Belgien ville i sig selv have givet ham ret til en pension på 326 384 BFR. I denne forbindelse havde den kompetente institution beregnet denne pension således, at der til de 35 arbejdsår blev lagt yderligere otte fiktive forsikringsår. På grundlag af den arbejdsperiode, der var tilbagelagt i Italien, blev antallet af disse fiktive forsikringsår nedsat fra otte til tre, hvilket førte til en pension på 300 490 BFR. I Belgien androg det teoretiske beløb i medfør af artikel 46, stk. 2, 336 748 BFR i denne sag. Domstolen fandt, at dette beløb var maksimumbeløbet ifølge artikel 46, stk. 3, og at der ikke i alt tilkom den pågældende noget beløb herudover.

24 — Se f.eks. dom af 15.10.1991, Faux, sag C-302/90, Sml. I, s. 4875, præmis 27 og 28.

25 — Ottende betragtning til forordning nr. 1408/71 (EFT 1971 II, s. 366).

26 — Det skal ikke her undersøges, om det tab, M. Larsy har lidt, kunne udlignes på anden måde (f.eks. ved tilbagebetaling af de bidrag, han har betalt til den franske institution).

27 — Dom af 17.12.1987, sag 323/86, Sml. s. 5489, præmis 13 (min fremhævelse).

30. I den foreliggende sag er der imidlertid ikke tale om et problem vedrørende fiktive forsikringsår og forholdet mellem disse og forsikringsperioder ifølge en anden medlemsstats ret. Sagsøgeren i hovedsagen har i den pågældende periode arbejdet i to medlemsstater og har måttet betale bidrag til alderspension i disse to stater. Disse forhold adskiller sig således klart fra dem, der lå til grund for den af Domstolen afsagte dom i Collini-sagen. Man må derfor i denne forbindelse fastholde, at bestemmelsen i artikel 46, stk. 3, er uanvendelig, når der ikke er tale om »uberettiget« opnåelse af dobbeltydelser.

31. I denne forbindelse synes det hensigtsmæssigt at erindre om en af de bestemmelser, der blev indsat i forordning nr. 1408/71 ved forordning nr. 1248/92. Ifølge artikel 46a, stk. 3, litra c), i dens nye affattelse tages der ved anvendelse af antikumulationsbestemmelser i en national lov ikke hensyn til det »ydelsesbeløb, som der er erhvervet ret til efter lovgivningen i en anden medlemsstat, og som udredes på grundlag af en frivillig eller frivilligt fortsat forsikring«. Forholdet må være det samme, når den pågældende ud over de bidrag, han har betalt i sin egen medlemsstat, yderligere har været forpligtet til at betale bidrag til alderdomsforsikringen i en anden medlemsstat.

32. Det må således antages, at artikel 46, stk. 3, i forordning nr. 1408/71 ikke finder anvendelse, dersom den pågældende har været forpligtet til i samme periode at betale bidrag til alderdomsforsikringen i flere medlemsstater.

IV — *Retstilstanden efter ikrafttrædelsen af forordning (EØF) nr. 1248/92*

33. Som allerede omtalt hjemler forordning nr. 1248/92 ingen rettigheder for tiden før den 1. juni 1992. I artikel 95a, stk. 4, i forordning nr. 1408/71 hedder det dog, at rettigheder, der tilkommer personer, som har fået tillagt pension før den 1. juni 1992, på begæring kan tages op til revision under hensyntagen til bestemmelserne i forordning (EØF) nr. 1248/92. Det forekommer mig derfor hensigtsmæssigt kort at behandle den nye retstilstand.

34. Ifølge artikel 46, stk. 1, litra a), nr. i), i dens nye affattelse skal der som hidtil ske beregning af det »selvstændige« beløb, der fremkommer ved anvendelse af de nationale bestemmelser. I denne forbindelse anvendes antikumulationsbestemmelserne i national ret kun i to særlige tilfælde [artikel 46b, stk. 2, litra b), i dens nye affattelse]. Endvidere skal der ske beregning af ydelsens »faktiske« beløb [artikel 46, stk. 1, litra a), nr. ii), sammenholdt med stk. 2 i dens nye affattelse], hvorved antikumulationsbestemmelserne i national ret ikke må anvendes (artikel 46b, stk. 1, i dens nye affattelse).

35. I artikel 46, stk. 3, i dens nye affattelse hedder det:

»Den pågældende har fra den kompetente institution i hver af de berørte medlemsstater ret til det højeste ydelsesbeløb beregnet i henhold til stk. 1 og 2, medmindre andet eventuelt følger af anvendelsen af bestemmelserne om nedsættelse, midlertidig inddragelse eller bortfald af ydelser, som er fastsat i den lovgivning, hvorefter denne ydelse skal udbetales.

Hvis dette er tilfældet, foretages sammenligningen mellem de ydelsesbeløb, der fremkommer efter anvendelsen af de nævnte bestemmelser.«

Anvendelsen af disse nye bestemmelser ses at føre til samme løsning som den, jeg er kommet til på grundlag af den tidligere affattelse af forordning nr. 1408/71.

C — Forslag til afgørelse

Jeg foreslår derfor Domstolen at besvare de to forelagte spørgsmål som følger:

»1) Artikel 46 og artikel 12, stk. 2, i forordning (EØF) nr. 1408/71 skal, således som de var affattet før den seneste ændring ved forordning (EØF) nr. 1248/92, forstås således, at de ikke er til hinder for anvendelse af en national antikumulationsbestemmelse, såfremt en pension fastsættes udelukkende på grundlag af national ret. Dersom pensionen fastsættes på grundlag af artikel 46, må en antikumulationsbestemmelse i national ret derimod ikke anvendes.

2) I forbindelse med beregningen af pensionen i medfør af artikel 46 finder stk. 3 i denne bestemmelse ikke anvendelse, for så vidt den pågældende i samme periode har været forpligtet til at betale bidrag til alderdomsforsikringen i flere medlemsstater.«